

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

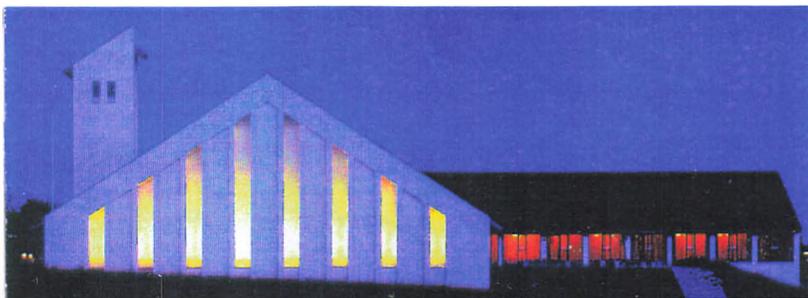

MEDLEMSBLAD FOR HISTORISK FORENING FOR ESPERGÆRDE OG OMEGN

NR 31
DEC.
2001

EGEBÆKKEN

Mørdrup Kirke 25 år

Læs om kirkens tilblivelse og videre historie, hhv. på side 3 og side 11.

Kjeldsbjerggaard - en gård i Rørtang

Kjeldsbjerggaarden er nu udstykket - læs om dens historie på side 17

Efter valget

Atter er et valg overstået. For første gang havde vi valg samtidig til folketing, amtsråd og byråd, og i foreningssammenhæng er byrådsvalget jo særlig interessant.

Borgmester Per Tærsebøl skal først ønskes tillykke med genvalget. Han er et trofast medlem af foreningen, og vi kender ham fra mange arrangementer – sidst som vor blændende vært ved fremvisning af Helsingør Rådhus.

Også kulturudvalgets nye formand, Lillian Mathiesen, ønsker vi tillykke. Hun er også medlem af foreningen, og derudover er vi adskillige, som kender hende særdeles godt som gymnastiklærer for EIF's bassehold.

Det nye byråd kommer til at beskæftige sig med mange ting indenfor vort emneområde – bevaringssager, museumsmagasiner o.a.; men én sag kommer nok til at overstråle de andre. Her tænkes på komplekset: Udflytning af Handels- og Søfartsmuseet fra Kronborg, anvendelsen af Værftsgrunden og genopretningen af Kronborgs forterræn. Det er en sag, som kræver medvirken af staten, eksperter og sponsorer, og måske var det også her rart for byrådet at kende folks indstilling. Vi følger i hvert fald sagen nøje.

For vor forening er kommunen spændende i kraft af sin historie, sin udvikling og sin natur. Med det nye begreb "Øresundsregionen", bliver den endnu mere spændende. Den er en naturlig bro for kulturudveksling med det Skåneland, der indtil for 350 år siden var en dansk landsdel, men som blev svensk. Det vil glæde os, om det nye byråd vil udbygge kommunens egne forbindelser, og støtte foreningslivet i at øge den almindelige forståelse for kulturen på begge sider af Øresund.

Det er dejligt at afstanden til lokale politikere ikke er ret stor, og det er rart at vide, at mange interesserer sig for historie og kender til foreningens eksistens. Alle kommunalpolitikere skal være velkomne til at deltage i vore arrangementer, når deres tid tillader det.

Holger Dahl

Begyndelsen til Mørdrup kirke 1966 - 1971

af pastor emer. Hans Chr. Dela

Omkring 1960 boede der i hele det daværende Egebæksvang sogn kun ca. 6.000 mennesker, allerede i 1965 var tallet vokset til 8.000, og udviklingen havde nu taget vældig fart, der var planlagt et meget stort byggeri både i Snekkersten og i Espergærde vest for Kystbanen.

I 1965 var der kun een præst ved Egebæksvang kirke: Johannes Fibiger, og han så klart, at den kirkelige situation

var uholdbar. Dels ville arbejdsbyrden for een præst blive alt for stor, og dels måtte der bygges mindst en kirke til i sognet, hvis den kirkelige betjening skulle være forsvarlig.

Menighedsrådet og pastor Fibiger bad derfor biskop Jens Leer-Andersen om at aflægge visitats i sognet og ved selvsyn sætte sig ind i forholdene. Resultatet af dette besøg var, at kirkeministeriet oprettede et nyt præsteembede, til at besætte dette embede valgte menighedsrådet mig. I marts

Mørdrup Kirkes arkitekt, Per Christiansen var i 1969 sammen med denne artikels forfatter, Hans Chr. Dela og formanden for Egebæksvang Menighedsråd, fru Gerda Davidsen, på rundtur til andre kirkebyggerier for at samle indtryk og gode ideer.

1966 blev jeg indsat som residerende kapellan ved Egebæksvang kirke og flyttede ind i den nyindkøbte præstebolig på Kildemosevej 14.

Det "lå i kortene", at jeg ved siden af det almindelige præstearbejde skulle være menighedsrådets "forkarl" i arbejdet for at rejse en ny kirke. Det blev for mig til 5 gode arbejdsår i et meget harmonisk og tæt samarbejde med menighedsrådet, min kollega pastor Fibiger og domprovst Søren Nepper Christensen. Hele menighedsrådet sluttede enigt og loyalt op om den begyndende kirkesag, vi var eet hold, der sammen gennemdrøftede alt, alle ydede sit. Men der var særlig to i rådet, der kom til at spille en afgørende rolle for Mørdrup Kirkes tilblivelse: Menighedsrådets formand fru Gerda Davidsen og menighedsrådets kasserer Valdemar Jensen. Uden deres engagement og ildhu havde vi ikke nået de resultater, vi nåede.

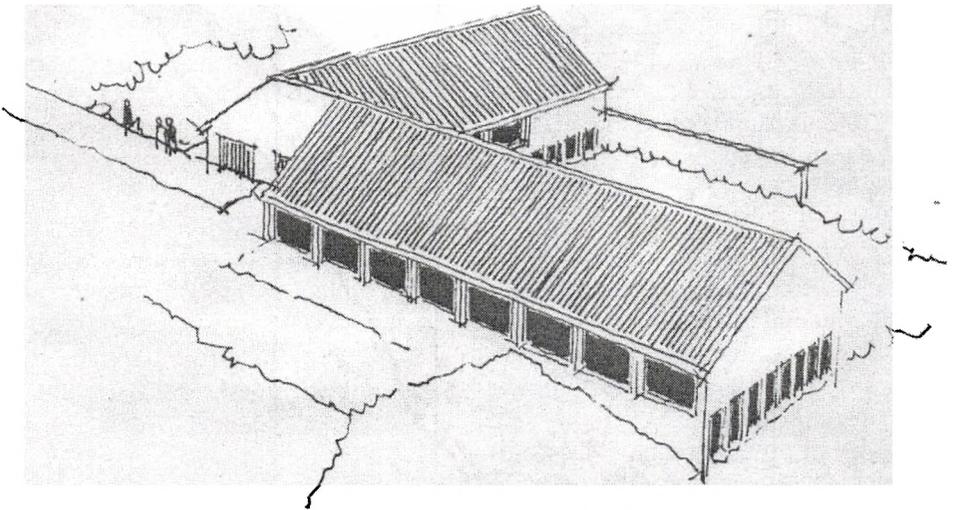
Ikke en, men to kirker

Kort tid før jeg kom til sognet havde Tikøb kommune købt Borupgaard og havde udarbejdet en plan for bebyggelse af dette store område. I denne plan var der afsat en kirkegrund på Stolbjerg Bakke, der hvor den nuværende Borupgaard skole ligger. I nogen tid regnede vi med, at kirken på Borupgaard skulle bygges før kirken i Mørdrup, men da bebyggelsen af Borupgaard gik langsommere end

ventet, fik kirken i Mørdrup første prioritet. Vi fik dog Tikøb kommune til at give os et skriftligt tilsagn om grunden på Borupgaard, og på grund af dette tilsagn fik vi af kirkeministeriet lov til årligt at henlægge penge fra den kirkelige ligning til kirkebyggeri. Det var af disse penge vi noget senere kunne betale for den nuværende grund til Mørdrup kirke. Da jeg i 1971 var kommet tilbage til Helsingør Domkirke, gennemdrøftede domprovst Nepper Christensen og jeg kirkeplanerne på Borupgaard og Vapnagaard, sammen med menighedsrådene gennemførte Nepper Christensen et mageskifte med Helsingør kommune, således at kommunen overtog grunden på Borupgaard og kirken til gengæld kunne købe den grund ved Rønnebær Alle, hvor senere den nuværende Sthens kirke blev rejst. Sthens kirke har også sin baggrund i det gamle Egebæksvang sogn.

Gudstjenesterne i Mørdrupskolens aula

Allerede i 1965 havde pastor Fibiger begyndt at holde gudstjenester 2 gange om måneden i Mørdrupskolens aula, det forsatte vi med i hele denne periode. Det begyndte som næsten alt i Guds riges arbejde småt og famlende. Det var en trofast skare på ca. 20 i gennemsnit, der samledes der år efter år, mennesker der havde troens mod og udholdenhed, i disse gudstjenester har Mørdrup Kirke og menig-

Mørdrup Kirkes arkitekt er Per Christiansen, men hans daværende kompagnon, Carl Svendsen, var også med i projektet. Her ses tegningen til 1. etape. Også redaktør Hakon Stephensen var tilknyttet projektet som konsulent.

hed sine rødder. Vi, der var med, tænker med taknemlighed tilbage til disse gudstjenester.

Erhvervelse af grund til kirken.

1967 og 1968 blev der afholdt rigtig mange møder med Tikøb sogneråd, menighedsrådet og forskellige kirkelige myndigheder om grund til den nye kirke i Espergærde - mange muligheder blev drøftet bl.a. grunden, hvor Egegården ligger og hjørnegrunden Kløvermarken og Nørremarken. Men det blev ligesom kun til snak, vi i Menighedsrådet følte, at sagen stod i stampe. På dette tidspunkt var kun en del af det nuværende Espergærde Cen-

ter bygget, og Tikøb Sogneråd drøftede forskellige planer for en udvidelse. Et medlem af menighedsrådet: Eigil Jensen var leder af den socialdemokratiske gruppe i sognerådet, han var et godt kontakttled mellem de to råd. Vi i menighedsrådet havde fået øje på den nuværende kirkegrund på hjørnet mellem Nørremarken og den senere Vestermarken, det højeste punkt i området omkring Centeret, så vi anmodede om at købe den af sognerådet.

Ved et af de mange møder med sognerådet sad jeg tilfældigvis ved siden af den konservative redaktør Karl Bøg-

holm. Under mødet hviskede han til mig: "Pastor Dela, hvis I vil ind på centeret, skal det være nu, for planlægningen er meget langt fremme". Jeg hviskede tilbage: "Ja, hvad hjælper det, når sognerådsformand Karl Olsen ikke svarer på vore breve." "Kom hjem til mig i morgen aften", hviskede Bøgholm.

Næste aften opsøgte jeg Bøgholm i hans hus på Stokholmsvej. Han bebrejdede venstremanden Karl Olsen, at han var så langsom med at svare på menighedsrådets breve, og rådede mig til at opsøge formanden for udvalget for fast ejendom den konservative landsretssagfører Heiberg Sørensen, der var min Lions kammerat, og ligeledes kommuneingeniør Steen Petersen, som jeg kendte fra min præstetid i Helsingør. Det gjorde jeg naturligvis, begge lovede mig at støtte menighedsrådet, når Bøgholm rejste sagen i sognerådet. Den 7. november 1968 fik menighedsrådet så af Tikøb sogneråd tilbudt at købe grunden på hjørnet af Nørremarken og Vestermarken for 100.000 kr. et tilbud vi med stor glæde tog imod.

Valg af arkitekt

Nu havde vi en grund, men så skulle vi videre, vælge arkitekt og udarbejde byggeprogram til den nye kirke. Omkring denne tid begravede jeg arkitekt Per Christiansens far; nogle dage efter begravelsen opsøgte Per Christi-

ansen mig i mit hjem på Kildemosevej for at give sognets juleuddeling en pengegave som tak for begravelsen. Under samtalen bemærkede Per Christiansen, at han vidste, at der var planer om at opføre en kirke i nærheden af Centeret, og at han meget gerne, hvis man ønskede det, ville prøve kræfter på opgaven og gøre det uden honorar. Jeg takkede ham for det venlige tilbud, men sagde, at det var et spørgsmål, som menighedsrådet skulle tage stilling til; da det var et offentligt byggeri, skulle der under alle omstændigheder betales normalt honorar.

Personligt syntes jeg, det var en god ide, for derigennem kunne der komme sammenhæng mellem Per Christiansens Espergærde Center og den kommende kirke. Naturligvis var tanken dristig, for Per Christiansen havde aldrig bygget en kirke før, men hvorfor skulle man altid bruge de gamle erfarne kirkearkitekter? Vi drøftede sagen grundigt i menighedsrådet, heldigvis var alle enige om, at forsøget skulle gøres, og formanden, fru Davidsen og jeg fik fuldmagt til at opsøge Per Christiansen og bede ham om, at udarbejde et skitseprojekt. Det gjorde vi i april 1969. Per var synlig glad for at få opgaven betroet; han bad os naturligvis om som bygherrer at udarbejde et meget detaljeret byggeprogram, men også om at bistå ham med studier i moderne kirkebyggeri

og forsyne ham med relevant litteratur på hovedsprogene, da han jo aldrig havde arbejdet med en sådan opgave før.

Udarbejdelse af skitseprojekt

Af Københavns Kirkefond fik jeg lov at låne en ca. 1 meter høj bogstabel med bøger om kirkebyggeri på tysk, engelsk og fransk, dem gik Per i krig med, og i september 1969 gennemførte Per, fru Davidsen og jeg en række studieture til moderne kirkebyggeri i København og omegn. Disse studieture fik formodentlig meget stor betydning for udformningen af Mørdrup kirke.

Vi opdagede hurtigt, at vi alle tre var enige om grundholdninger og syn på kirkebyggeri, vi fik et fortrinligt samarbejde. Fru Davidsen og jeg glædede os over, at menighedsrådet tilsyneladende havde henvendt sig til den rigtige arkitekt. Fru Davidsen udarbejdede på disse ture lange lister over de ting, vi syntes var positive og negative i de mange kirker, vi så.

På grundlag af fru Davidsens lister og forhandlingerne i menighedsrådet udarbejdede jeg et udførligt byggeprogram, som jeg endnu har kopi af, og som med nogle ganske få og små ændringer i dag er realiseret i Mørdrup kirke. Der var i disse år et usædvanligt harmonisk og godt samarbejde mellem arkitekt og bygherre.

Arkitekt og menighedsråd havde fastsat fredag den 30. januar 1970 som afleveringsdag for skitseprojektet. Mødet blev afholdt i mit hjem på Kildemosevej, det var med meget stor spænding vi i menighedsrådet afventede Pers komme. Stor var vor glæde og lettelse, da vi så hans tegninger og den smukke model, han havde udført af sit projekt. Alle var vi enige om, at vore forventninger var blevet indfriet, med nogle ganske få smårettelser blev skitseprojektet i maj 1970 fremsendt af tjenestevejen til Kirkeministeriet.

Så gik skitseprojektet den lange vej

Espergærde-beboere:

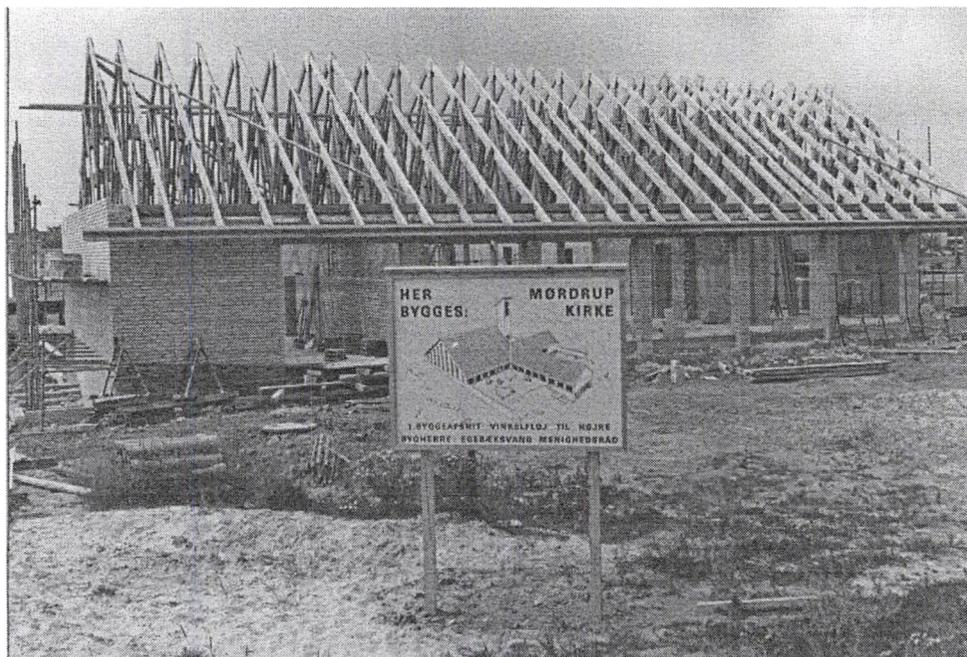
Protesterer igen mod det nye kirkebyggeri

I årene 1970 til 1974 var der gentagne protester mod kirkebyggeriet, som en del lokale beboere fandt overflødig.

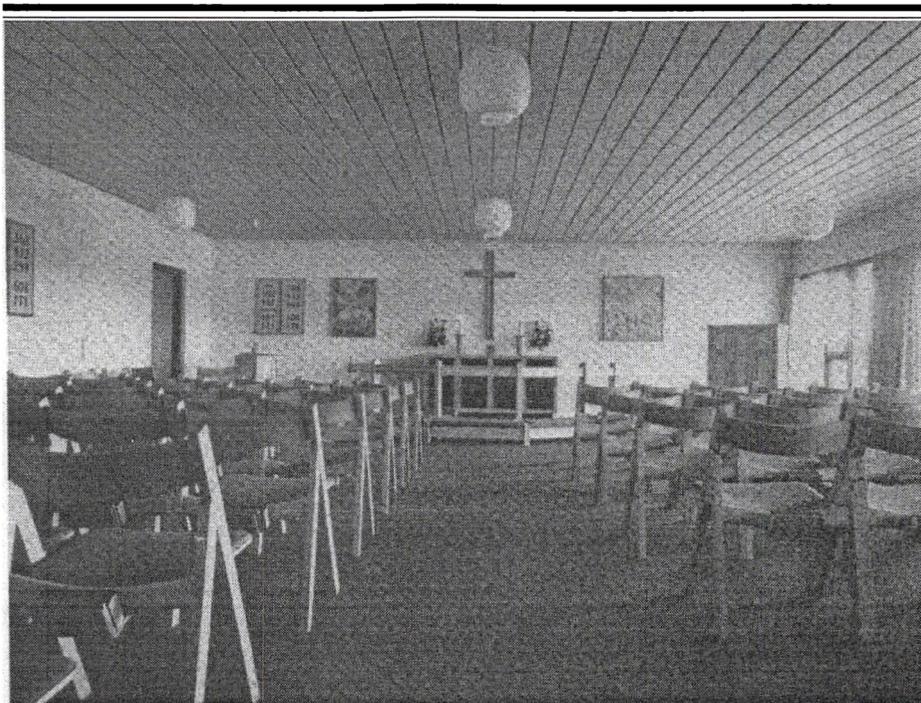
gennem mange myndigheder, omsider i december 1970 blev vi indkaldt til møde med daværende kirkeminister Arne Fog Pedersen. Han var sådan set godt tilfreds med projektet, det havde fået gode anbefalinger fra stiftsøvrigheden og den kgl. bygningsinspektør - men han syntes det var for stort. "Er I klar over, at jeres planlagte kordegnekantor er større end mit ministerkontor her" sagde han bl.a., men det endte med, at vi fik ham overbevist om, at størrelsesforholdene var rimelige og fornuftige.

Protester

Sidst på året 1970 begyndte en gruppe mennesker i sognet at indsamle underskrifter mod det planlagte kirkebyggeri, initiativtageren var fru Hennie Ingerslev. I de år, jeg var i sognet, havde vi hver vinter afholdt en serie folkelige møder, vi kaldte dem "Hele sognets aften". Længe før indsamlingen af protester var begyndt, havde vi aftalt med kirkeminister Fog Pedersen, at han i november 1970 skulle holde foredrag for os om: "Vort

Oprindeligt kaldtes den planlagte kirke for „Centerkirken“, men her, da den blev bygget i 1975/76 var navnet ændret til „Mørdrup Kirke“. Formand for byggeudvalget var P. G. Hansen, der havde været med helt fra projektstadiet.

Den nuværende mødesal i Mørdrup Kirke, var 1. etapes kirkesal - og således var den indrettet i perioden 1976 til 1984, da 2. etape stod færdig.

ansvar for hinanden". Før hvert møde tegnede vi plakater og hængte dem op i forretningerne i Centeret. På vej ind i Centeret med disse plakater i favnen løb jeg lige ind i fru og hr. Ingerslev, der var udklædt som "sandwichmænd" med plakater mod kirkebyggeriet for og bag. Jeg kunne ikke lade være med at le og sige: "Fru Ingerslev, De og jeg er vist i dag ude i et ærinde med modsat fortegn." Heldigvis havde ægteparret Ingerslev humoristisk sans og lo lige så højt, som jeg.

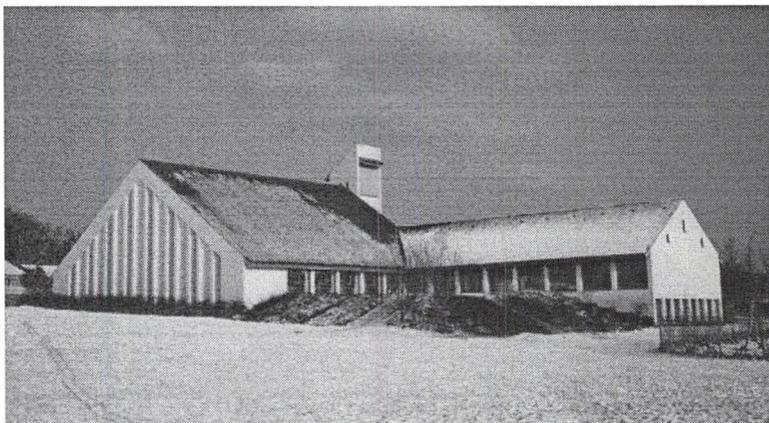
Så spurgte de pænt og høfligt, om de måtte være med til ministerens foredrag og efter dette stille ministeren nogle spørgsmål om kirkebyggeriet. Jeg svarede dem, at det var et offentligt møde, så de var naturligvis velkomne, og at de efter foredraget måtte stille alle de spørgsmål, de ville.

Nogle dage senere blev jeg ringet op af kirkeministerens sekretær, der bekymret forklarede mig, at ministeren havde hørt om disse protester i vort

sogn og derfor var i tvivl, om det var klogt af ham at komme til mødet i sin store ministerbil, det kunne jo virke provokerende. Jeg bad sekretæren hilse ministeren og sige, at vore "protestanter" var både høflige og velopdragne, så han kunne trygt komme i sin store ministerbil. Mødet forløb i alle måder godt. Fog Pedersen holdt et fremragende foredrag, efter kaffen stillede fru Ingerslev og hendes gruppe pænt og ordentligt en række spørgsmål, som ministeren besvarede ligeså pænt og ordentligt.

Den 30. december 1970 blev jeg udnævnt til 1. ste residerende kapellan ved Helsingør Domkirke, påskedag 1971 holdt jeg afskeds gudstjeneste i Egebæksvang kirke. Til min efterfølger valgte menighedsrådet Per Lyk-Jensen, der med dygtighed og udholdenhed sammen med skiftende menighedsråd førte kirkesagen i Mørdrup

igennem til 1. etapes indvielse i 1976 og til Kirkens endelige indvielse i 1984. Det, jeg har skildret i det foregående, var jo kun en begyndelse: En grund, en arkitekt og et skitseprojekt. Der skulle mange års hårdt arbejde til før skitseprojektet blev omsat til den smukke kirke, vi har i dag. Kirkens kunstneriske udsmykning og dens smukke indre er alt sammen noget, der er besluttet og gennemført efter min tid. Jeg har stor respekt for den vilje til at gå igennem skuffelser og lang ventetid, som de, der fulgte efter mig, har udvist. Ved de to indvielser i 1976 og 1984 fik jeg lov at være "læsende præst", og nu, da jeg som pensionist igen er bosat i Espergærde, glæder jeg mig over det rige og gode menighedsliv, Mørdrup kirke er de ydre rammer for. Det er jo ikke murstenene, men "Kirken bygget af levende stene", der er sagens reelle indhold.

Den færdige Mørdrup Kirke, fotograferet i februar 2001.

Arkitekten og skitseprojektet

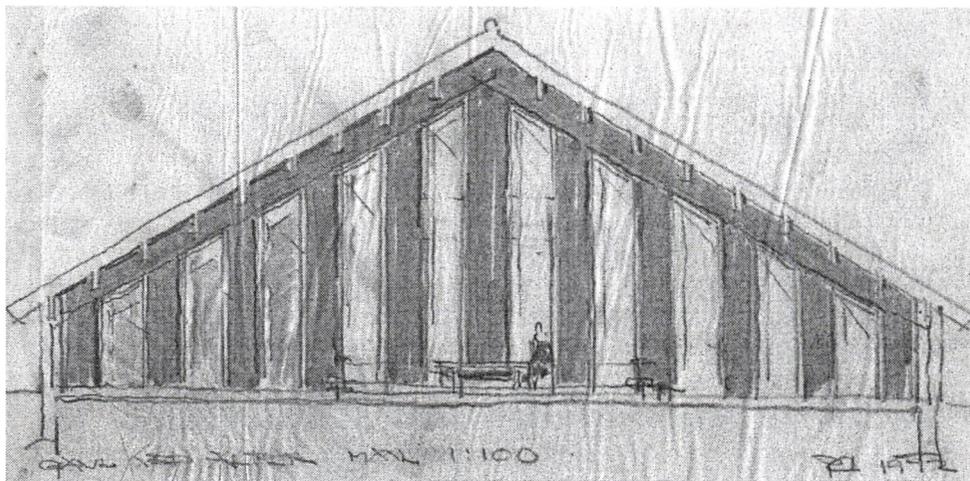
Af Holger Dahl

Der er nu gået 25 år siden 1. etape af Mørdrup Kirke blev indviet. Denne omfattede de lave sidebygninger med kælder, og mødesalen var indrettet til kirkesal. Den egentlige kirke var endnu ikke detailprojekteret, og der var slet ikke taget stilling til udsmykning og udstyr.

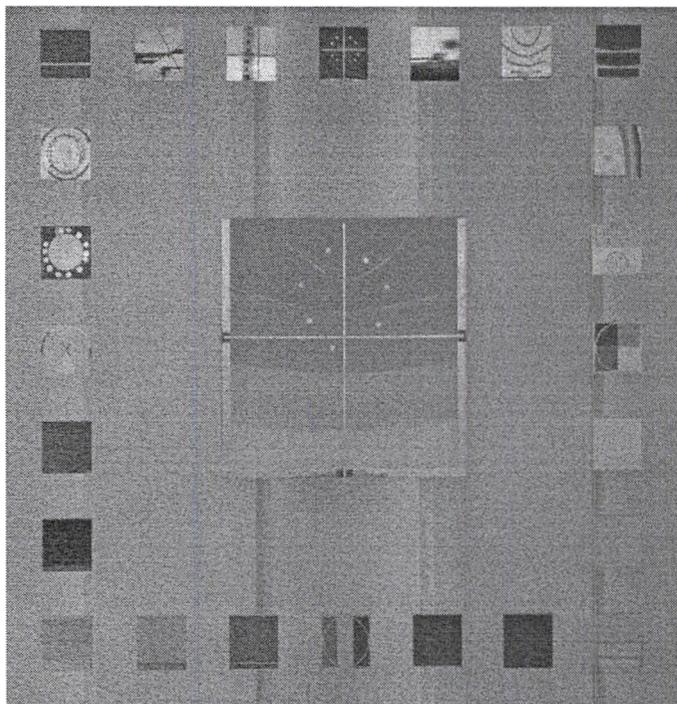
Det var dygtigt arbejde, at menighedsrådet havde sikret sig byggegrunden, den højeste plet omkring Espergærde

Centret. Det var mere et spil, da man bad Per Christiansen lave et skitseprojekt. Men det var erkendelsen af her at have fundet en seriøst arbejdende arkitekt og fået et godt skitseprojekt, der fik menighedsrådet til at holde fast og gennemføre projektet.

I samarbejde med Peer Bruun, havde Per Christiansen hidtil tegnet enfamiliehuse og rækkehuse samt de 2 bemærkelsesværdige byggerier, Espergærde Centret og Den hvide By. Espergærde Centret var Danmarks første

Denne skitse af den store vestgavl har Per Christiansen udført i 1972 - altså flere år før 2. etape af kirkebyggeriet blev udført.

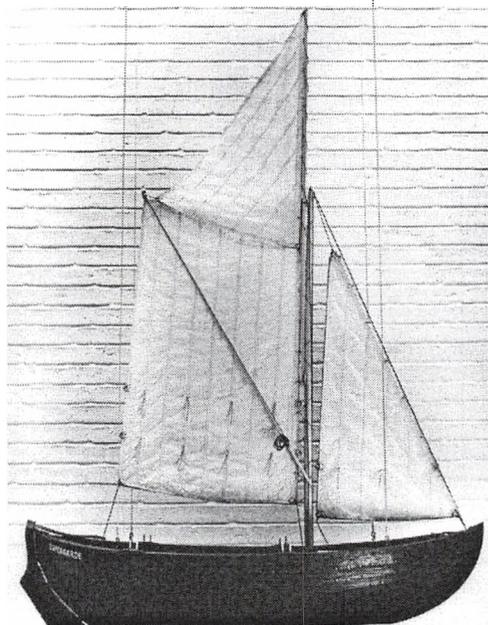
Altertavlen er udført af den lokale kunstner Arne L. Hansen, der har valgt opstandelsen som motiv. Som en solopgang er det groende og opadstræbende. Det er livstræet med korset som stamme, hvorm der viser sig syv forgyldte punkter - et for hver af bønnerne i Fader- vor. Som en krans omkring er der fireogtyve mindre billedfelter. Altertavlen bør dog ses i virkeligheden med alle dens farver.

butikscener med store parkeringspladser. Her kunne kunderne færdes beskyttet under store tagudhæng, og her kunne man på torvene nyde den fri himmel mod de røde tage. Det var en publikumssucces. Den hvide By var delvist boligblokke på naboarealet. De var udført som elementbyggeri, og løsningen var så god, at de blev prototype for de udbredte Larsen & Nielsen byggerier rundt i Danmark.

Disse byggerier havde skullet være brugervenlige, robuste og økonomiske. At projektere en kirke er en helt anden sag. Det er en ønskeopgave og

en udfordring. Der stilles bestemte krav til kirkens anvendelse; men samtidig kan der arbejdes kreativt med flader og rum. Lykkes anstrengelserne skabes der et bygværk, der giver stemningsbetonede arkitektoniske oplevelser, og arkitekten en stor tilfredshed.

Per Christiansen har haft omgivelserne og miljøet så stærkt i blodet, at han har måttet tegne en kirke, der svarede hertil. Selvfølgelig skulle den have hvide mure og store røde tegltage, og kirkesalen skulle ligge øst-vest langs Nørremarken og de andre funktioner

Kirkeskibet er en model i kvart størrelse af Snekkerstenjollen „Birgit“, bygget i 1897 til fisker Jacob Aanonsen i Espergærde. Snekkersten-jollerne var let byggede, åbne både med smækkerig. De anvendtes til småfiskeri og kadrejeri langs Øresundskysten. Modellen er udført af bådebygger i Snekkersten, Bjørn Andersen.

måtte placeres langs Vestermarken. I dag oplever vi den færdige kirke omtrent således:

Fra Vestermarken virker den stor på grund af terrænets stigning, og sidebygningen med kælderens markerer en klar begrænsning af Centerområdet. Kirkedøren er orienteret mod vejrydset Nørremarken/Vestermarken, hvilket medfører at kirkesalen er vendt 180 grader i forhold til det almindelige, og får alteret mod vest. –

Kirkeskibet modtages af Mødrup Kirkes to præster den 9. december 1984.

Den 13. maj 1986 besøgte Dronning Margrethe Mørdrup Kirke på et såkaldt privat besøg. Besøget var blevet holdt hemmeligt, så offentligheden og pressen var ikke til stede. På billedet ses dronningen ankomme til kirken sammen med hofmarskal Hans Sølvhøj (yderst t.h.). Til venstre ses sognepræst Per Lykjensen, menighedsformand Søren Larsen samt sognepræst Claus Pontoppidan. Dronningen gav ved denne lejlighed udtryk for stor begejstring for arkitektur, for altertavle og for en lang række detaljer ved kirken.

Ved at trække kirken tilbage i forhold til sidebygningen, er der desuden dannet en lille kirkeplads, således at man kan køre til kirkedøren.

Og på kirkepladsen har Per placeret det fritstående klokketårn. Det er velproportioneret og afskåret

med et ensidigt tegltag. Det signalerer "rigtig" kirke og er et karakteristisk vartegn, når man fra øst eller vest kommer ad den krummende Nørremarken.

Selve kirkesalen er ret kort, da taget bæres af langsgående bjælker. Til gengæld er den meget bred og

taghældningen giver stor rumhøjde midt i salen. Langs siderne er mod nord orgel og præsterum, og mod syd langsgående kirkebænke. Rummet virker fantastisk åbent på trods af, at der over indgangsrummet er indskudt en balkon- etage.

Det brede kirkerum indebærer udformningen af den brede vestgavl. Per Christiansen har ganske sikkert fra starten tildelt denne en monumental rolle. Den vender ud mod et lavt areal, ligesom den ses tydeligt fra Nørremarken (hvis ellers buskadset jævnlige bliver klippet). Med afbrudte dobbeltmure virker det, som var der dybe blændinger både ud- og indvendig. De smalle

sideruder mellem murene giver fine lyseffekter. I eftermiddagslys står gavlens hvide mure skarpt med sorte skygger i "blændingerne", og i mørke virker "blændingerne" som lysende søjler. Denne gavl set sammen med klokketårnet virker stærkt, og er i stand til at løfte hele kvarteret ud af trivialitet.

For 25 år siden havde kun de færreste en fornemmelse af hvordan kirken ville blive; men i Per Christiansens hoved har skitseprojektet været den klareste virkelighed. – I dag er hele den nye bydel vokset op og kirken, Per Christiansens mesterværk, er som sognekirke en travl institution og et flot bygværk.

Et kikk ind i den nuværende kirkesal, der blev taget i brug i 1984, da 2. etape af kirkebyggeriet stod færdigt.

Portræt af arkitekt Per Christiansen til Mørdrup Kirke

af Holger Dahl

25 års jubilæet i Mørdrup Kirke blev fejret med en festgudstjeneste, hvor biskop Lise Lotte Rebel prædikede, og efterfølgende var der reception. På foreningens vegne lykønskede Holger Dahl kirken med jubilæet og rettede en tak til pastor Hans Chr. Dela, menighedsrådet og andre, der havde udført forarbejdet til Mørdrup Kirkes 1. etape - iæsr for deres udvælgelse af byggegrund og arkitekt. Som foreningens jubilæumsgave overrakte et portrætfoto af arkitekt Per Christiansen til menighedsrådsformand Anders Bjerglund.

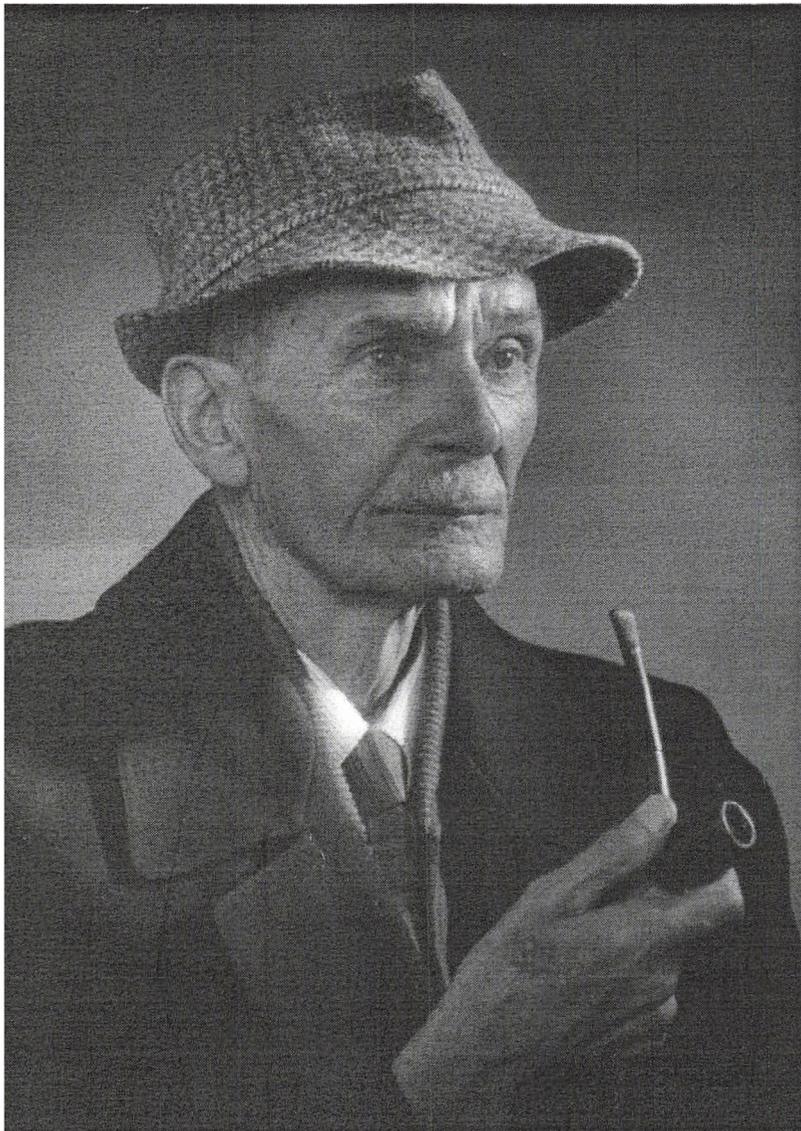
Gaven er en påskønnelse af Per Christiansens store indflydelse på områdets bebyggelse og hans indsats for fiskerimuseet på Flynderupgaard. Det er en stor glæde for foreningen, at hans portræt fremover findes i hans mesterværk, Mørdrup Kirke.

Vi er fotograf Ulla Bang meget taknemmelig for, at hun kunne hjælpe os med at fremskaffe et så smukt og vellydende billede. Billedet er fra 1994, og vi er meget glade for, at Per Christiansen selv kan lide det.

Et lille skår i jubilæumsfesten var det for os, at Per Christiansen ikke kunne være til stede. Vi ønsker ham god bedring og glæder os til at vise ham det ophængte portræt.

Portræt af arkitekt Per Christiansen til Mørdrup Kirke

Kjeldsbjerggaard - en gård i Rørtang

Af Kjeld Damgaard

Fra gammel tid bestod Rørtang af 4 gårde, først i 1808 kom en femte til, da der på overdrevet blev bygget en gård med navnet Ørnholm. Men så tidligt som i 1497 fremgår det af Esrum Klosters overleverede brevbog, at byen bestod af netop fire gårde. På den tid hørte byen nemlig til Klosteret, som i 1497 beskrev hvad byen skulle give i årlig fæsteafgift. Det var bl.a. 1 lam, 1 gås, 4 høns, samt 1 fjerding smør.

Rørtang i 1600-tallet

Efter svenskekrigene i 1660 blev der udarbejdet en fortegnelse over hvordan de enkelte landsbyer havde det ovenpå krigens ødelæggelser. For Rørtangs vedkommende så det ikke godt ud. Byen havde ligget tæt på krigens brændpunkter, og alt var brøstfældigt (= meget forfaldent eller truer med at styrte sammen) hos tre af gårdmændene i byen.

I 1681 udarbejdedes den landsomfattende matrikel for hele kongeriget. Heraf fremgår, at Rørtang bestod af 4

gårde. Det fremgår også, at jordene var opdelt i 2 vange, nemlig Birkebjergs Vang og Baune Vang. Baune Vang kaldtes senere Sønder Vang, medens den nordre vang beholdt navnet til udskiftningen.

Birkebjergs Vang var opdelt i 12 åse. Hver ås havde fra gammel tid hvert sit navn. Blandt disse navne kan nævnes "Kjeldsbjerg Aas", "Mellembæks Aas" og "Vangeleds Agrene". Og på samme måde var Baune Vang opdelt i 10 åse, hvoraf kan nævnes "Ristofte Aas", "Kistebjerg Aas" og "Sandholm Agrene".

De lokale navne

Disse navne blev mere eller mindre genbrugt i slutningen af 1700-tallet, da byens fire gårde blev købt af de hidtidige gårdmænd til selveje. De fire gårde fik nemlig navnene Sandholmgaard, Kjeldsbjerggaard, Spurupgaard og Hasselgaard. For de to førstnævnte var der altså tale om genbrug af et ældgamle stednavne. Sådanne marknavne har været anvendt langt op imod vor tid, idet den lokale bonde jo har haft brug for at

tilkendegive overfor tyende, naboer og familie på hvilken mark han havde tænkt sig at så eller høste netop den dag.

Det er derfor ingen tilfældighed, at Kjeldsberggaard hedder sådan. Kjeldsberg er simpelthen en bakke på gårdens jorder. Selv da gården, som jo lå i selve Rørtang by, brændte i midten af 1860'erne og gården i 1866 blev genopført på sin nuværende plads, ja, så fulgte dette naturlige navn med.

Kjeldsberggaard bliver selveje

Efter at Kjeldsberggaard var blevet selveje i 1796 hed gårdejereren Svend Børgesen. Det vides med sikkerhed, at han var mindst 3. generation på gården, idet hans fader (Børge Svendsen) og farfar (Svend Jensen) begge havde været gårdmand på Rørtangs gård nr. 1. I 1681 hed gårdmanden på gård nr. 1 Jens Svendsen, hvilket passer meget godt med de daværende navnetraditioner – så måske samme familie har haft gården endog meget langt tilbage i tiden.

Fra 1842 findes en beskrivelse af gårdens daværende udseende. Den fir-længede gård bestod af et stuehus, der lå mod nord. Dette hus var 14 fag langt og 12½ alen dyb, bygget af 1½ stens grundmur, tækket med stråtag og indrettet med bl.a. 4 stuer med bræddegulve samt 4 kamre med murstensgulve. Det østre hus var på

13 fag, men kun 7½ alen dyb. Dette hus var tillige stråttækket og indrettet bl.a. til stue og køkken. Det søndre hus var indrettet til lo og lade, medens det vestre hus var 16 fag langt og 12½ dyb. Her var karlekammer og port. Desuden lå der øst for gården to bygninger, der hhv. var vognport og kvægstald. Vest for gården lå endvidere endnu et hus indrettet som hus med køkken.

Katastrofen

Den 13. april 1866 skete katastrofen imidlertid. Gården brændte fuldstændigt ned, og den daværende ejer, Svend Nielsen besluttede at lade gården genopføre på marken nordvest for Rørtang by. Allerede i august 1866 kunne der tegnes brandforsikring på nogle af de nye avlsbygninger – så genopbygningen gik hurtigt.

Gårdens tilliggende var arealerne nord for Rørtang Landsby op imod Kongevejen. Ved udflytningen i 1866 kom gården således til at ligge ret centralt i sine jorder, der ved århundredskiftet udgjorde ca. 40 ha.

Ud af familien Svendsens eje

Gårdens ejere havde i mange generationer tilhørt samme familie, da Anders Lind Svendsens enke, Margrethe f. Petersen i 1911 solgte gården til enkefru Signe Holm (f. Nielsen), der atter året efter solgte til direktør Peter Jørgensen Thomsen (f. 1859). Han var gift med

Anders Lind Svendsen var ejer af Kjeldsbjerggaard i perioden 1880-1905. Han var tillige medlem af Tikøb Sogneraad i to perioder, nemlig fra 1886 til 1898. Dengang var en valgperiode til sognerådet nemlig 6 år.

Anna Svendsen f. Hansen. Ægteparret kostede en del på ejendommen, og ejede den i en længere årrække. I 1930'erne var gårdens besætning således 20 malkekvæg og 18-20 ungkreaturer - alle af rød dansk malkerace. Mælken leveredes da til Helsingør Mejeri. Til gården hørte da 5 heste og en traktor.

Familien Lindgren

Fra 1956 ejedes Kjeldsbjerggaard af Ingerlise Lindgren (f. Levysohn). Hun havde gården fra sin moder Erica Levysohn, der var gift med overretssagfører Konrad Levysohn. I 1940, da Eriica Levysohn købte Kjeldsbjerggaard, flyttede datteren Ingerlise og dennes mand, Erik Lindgren, ind med familien. Sidstnævnte, der var meget hesteinteresseret, var uddannet cand.polit. Efter en karriere i bl.a. valutacentralen og Nationalbanken, blev han i 1950 departementschef i Forsvarsministeriet. I 1955 skiftede han til et job som direktør for Den kgl. Porcelænsfabrik - et job, som han beholdt til 1971.

Et af Ingerlise og Erik Lindgrens børn, Malin, har bl.a. skrevet nogle erindringsglimt. Heri får man nogle små indblik i hverdagen på Kjeldsbjerggaard i 1940'erne. Bl.a. skriver hun om, hvordan egnens børn under krigen kunne lege, stå på ski og på skøjter på Kongevejen, for der kom alligevel aldrig en bil.

Saltet flæsk i 1940'erne

Om maden og forholdene under besættelsen skriver Malin Lindgren bl.a.:

Hvor mange byboer ved, hvor ildrødt og trævlet saltet flæsk er? Slagtedagen var et højdepunkt, selv om man aldrig vænnede sig til grisens frygtelige skrig fra bænken, men dens

Kjeldsberggaard fotograferet fra øst i starten af 1930'erne.

endeligt betød fersk kød i mange dage. Og det var en lige så stor luksus som at få "købemælk", når man plejede at få al mælk kogt, fordi der var kalvekastning i besætningen.

Når grisen havde ligget i måneder i de store saltkar i kælderen var den træls at tygge sig igennem. På det røde flæsk blev kogt utallige supper, vi skulle spise "lidt af", hvis vi ville

have eftermad. Bordskik og manerer blev der ikke sparet på, for som det hed: I vil få det svært ude i livet, hvis I er kræsne og ikke ved, hvordan I skal opføre Jer!

Kludesuppen

Altså gik vi ombord i hvidkålssuppen (som vi ved børnenes bordene kaldte "kludesuppe"), grønkålsuppen, rosenkålssuppen og rædslen

over alle rædsler: kråsesuppen, som for de andre var en særlig nydelse, der blev spist med megen andagt lillejuleaften. Jeg syntes (og synes stadig), at den brungrå suppe smagte som opkast og nev mig så hårdt i låret under nedsvælgningen, at selv mine brødre nikkede anerkendende ved synet af mine blå mærker.

Turen til middagsbordet foregik i løb gennem en uopvarmet havestue, hvor kulden svøbte sig omkring én som våde lagner. Temperaturen i den kakkelovnsfyrede spisestue var 17 grader. Dengang klædte vi os på om morgenen så tæt som muligt på oven i spisestuen, som kunne brænde

over. Og vanter, skisokker og halstørklæder blev lunet på messingstangen omkring komfuret, før vi greb cyklerne for at forcere snedriverne på en skolevej uden gadebelysning.

Om skoletiden i Snekkersten

Om skoletiden skriver Malin Lindgren, der gik i Snekkersten Skole, bl.a.:

I 4. klasse på landet gik jeg sammen med både "Snot Tøve" og "Iris med lusene". Der var regelmæssig lusekæmning, når skolesygeplejersken kom med tættekammen og Sabadilleeddiken. Og var der "fangst", fik Iris fra det lange hus ved jernbanen altid skylden. Uanset om

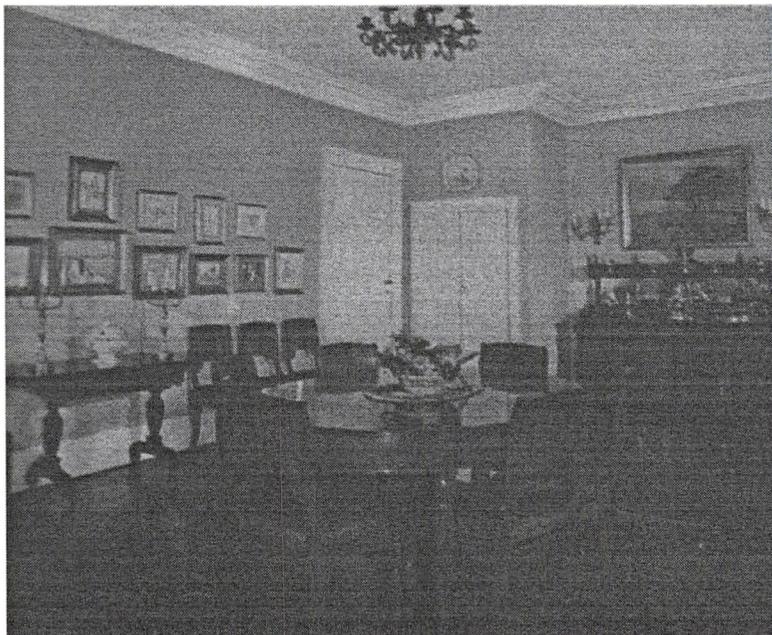
Et kig ind i Kjeldsberggaards hovedbygning. Her er det havestuen, der er forevigtet i 1958.

hun selv var angrebet eller ej. Da en af mine små brødre skulle til børnefødselsdag i 1. klasse, kom han hjem en time efter og sagde, han ikke gad blive, for "faderen kom hjem og ville gi' moderen øretæver". De sociale forskelle var større, end nutidens børn kender dem. Der var børn, der ikke havde en tandbørste og ikke blev sparet for at blive udspurgt om hjemmets hygiejne i hele klassens påhør.

I under- og mellemskolen var årstiderne delt ind efter bestemte lege. Om efteråret svingtov, kronskjul og sanglege: "Tag den ring", "I haven der har jeg et pæretræ" og den, der sluttede i den svære valgsituation: "Hop så højt

du elsker ham, ellers sæt dig ned og skam. El-sker du ham?" Om foråret fyldte hinkeruderne hver ledig plet i skolegården, og der blev hoppet paradis eller konkurreret med hinkestene i strålende blå, grønt og rødt med hakkebøfmønster eller haner. Ingen kunne forklare de pludselige skift i skolegårdens lege, men kort efter var det effen-eller-ueffen eller glansbilleder, anbragt i stilebøger med om-bøjede sider, hvor man trak hos hinanden, samlede og byttede og var halve timer om at bestemme sig for ny køb hos byens fortvivlede boghandlere.

I 1948 opstod en ny dille, så det stå-

Spisestuen på Kjeldsbjerggaard, fotograferet i 1958.

ende spørgsmål i frikvarteret var: "Skal vi hønse?" Aviserne kunne meddele, at der var millioner af hønseringe i om-løb, og at kun 10% af produktionen endte om benene på de høns og duer, de var beregnet for. Resten blev købt af skolebørn, der brugte dem på samme måde, som man spillede kugler. De var af celluloid i alle regnbuens farver og særlig status havde de spillere, der havde så mange ringe, at de kunne bære dem i lange kæder om halsen.

Om husets tjenestepiger, skriver Malin Lindgren:

For mange af efterkrigstidens børn var de unge tjenestepiger en væsentlig del af den omgivende voksenverden. Somme tider havde man kendt dem lige så længe som sine forældre. Der var stadig hjem, hvor hushjælpen kom som 16-årig med barndommens lange fletning opbevaret i en æske med lyserødt silkepapir og en jysk dialekt, der aldrig helt forsvandt. Sine, døbt Hansigne, der med tidens sprogbrug blev fæstet, da jeg var 2 år og tog imod alle mine fire søskende, var hos os i 48 år, og selv om hun stædigt fastholdt den gammeldags tiltaleform "Herren" og "Fruen" – til børnebørnenes åbenlyse forargelse – herskede hun enevældigt over familiens gøren og laden og lod ingen være i tvivl om, hvilke af herskabets venner det passede hende at lave mad til – og hvilke hun helst var foruden.

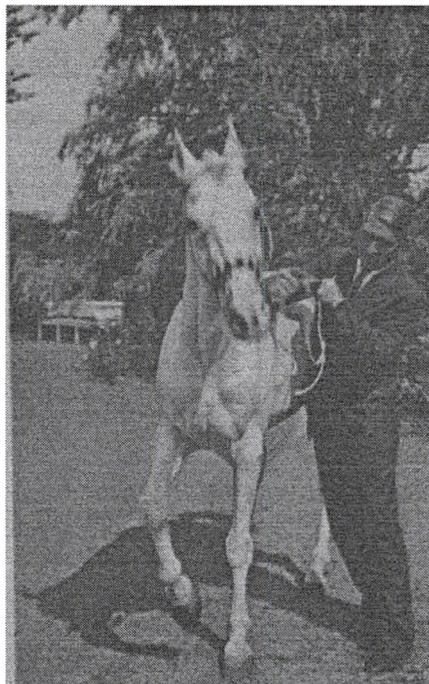
Hun var et balancepunkt og et tilflugtssted, når man var på kant med dem oppe i stuerne. Hun og de andre piger, vi på et vist tidspunkt havde, holdt altid med os. De følte sig meget naturligt i samme situation som os. Det var Sine, der hørte os i salmevers, mens havregrøden blev spist, lånte os penge og fik alt det at vide, man ikke ville drømme om at fortælle forældre. Hun tog os med på sommerferie i Frederikshavn, for hvordan skulle vi ellers blive passet ordentligt, mens hun var væk. Hendes far var fiskeskipper i Frederikshavn og den første dag i oktober 1943 lå han i Gilleleje Havn og lod sende besked til min mor, at fik halvjøder også problemer, var han parat.

Efter krigen fik vi to af de baltiske kvinder i huset, som ellers havde boet i flygtningelejren på Gurrehus. Anna Kamaldyn fra Estland og Anni fra Letland, den fhv. kahytsjomfru, der insisterede på at servere på bare fødder både ude og inde. Anni var pæn og kvik og ikke længe om at finde ud af, at det vigtigste i tilværelsen var at få fat på en mand - en dansk mand med reelle hensigter og mod på hurtigt ægteskab. Var man først dansk gift, var man for stedse udenfor de russiske kommunisters rækkevidde. Anni fandt Holgersen, der var fisker i Espergærde, og min søster og jeg fulgte på nært hold og gebrokkent tysk Annis kærestesorger og kamp for

at holde på den glade ungarl. Vi vovede os solidarisk ud på gyngende grund og holdt cyklerne uden for "Maritza" i Helsingør, mens Anni var inde for at få kæresten væk fra stambordet og kammeraterne, der var hendes farlige rivaler. Anni fik til sidst sin dansker.

Kjeldsbjerggaard blev drevet af en bestyrer, fordi min far arbejdede i byen og hørte til dem, nord-sjællænderne lidt hånlige kaldte "københavnerlandmænd" eller "teaterbønder". Hans omdømme steg dog betragteligt, da en hestehandler søgte at sælge ham en hest, han på et tidligere tidspunkt havde afvist. Da han så den i stalden i Gilleleje, sagde han: "Jamen, Jens Hansen, det var jo den, De viste mig for 14 dage siden i Horserød." Det var satans, sagde hestehandleren anerkennende. Men han kunne heller ikke vide, at han for en gangs skyld havde mødt en direktør, der læste stamtavler som musikere læser partiturer, og med hippologisk ekspertise kunne sige om en hest "var fransk for" eller "for svag i krydset".

Som nævnt var Erik Lindgren meget engageret i hesteavl, hvilket gården på den tid bar præg af. Flere eksemplarer af Frederiksborg-hest og arabiske heste kunne dengang beskues i Kjeldsbjerggaardens ridefold. Efter Erik Lindgrens død, solgte enken går-

Erik Lindgren med en af sine elskede heste

den til udstykning. Denne udstykning i 70 parceller er påbegyndt i året 2001, efter at en række areal-reservationer m.v. på området nu er ophævet.

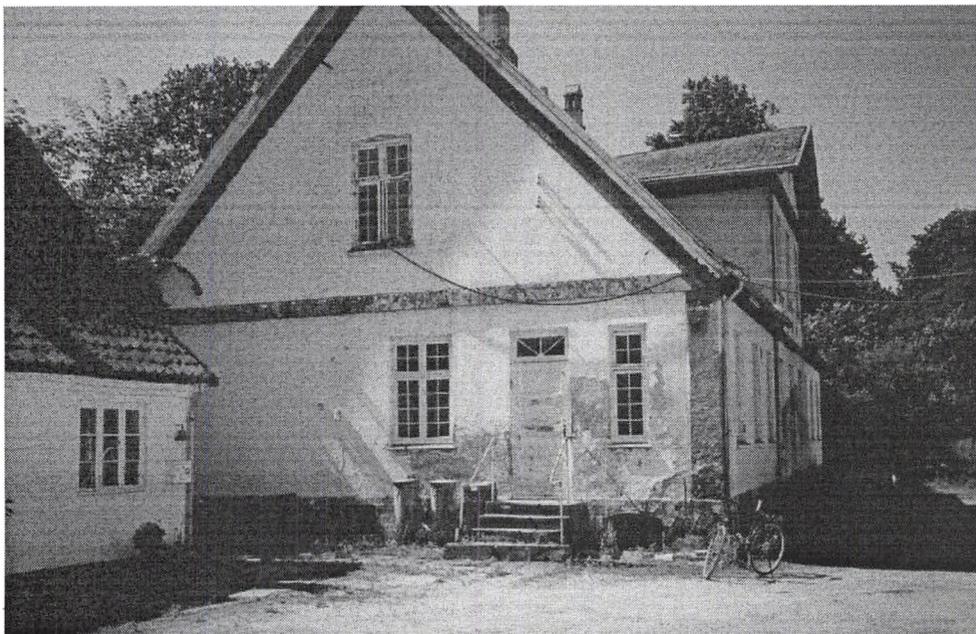
Udstykningen har fået navnet "Skibs-egen", angiveligt fordi et gammelt egetræ på marken er blevet kaldt "Skibsegen" igennem mange år - som et levn fra tiden efter 1807, da der blev plantet i tusindvis af nye egetræer, som med tiden skulle bruges til at bygge nye flådefartøjer af (til erstat-

ning for de skibe englænderne havde stjålet).

Men disse træer blev for det første kaldt "**Flådeeege**" – netop fordi de var beregnet til flådens skibe – og altså ikke til almindelige skibe. For det andet blev disse træer ikke plantet på mål og få. Langt de fleste blev plantet i de kongelige skove (nutidens statsskove) – og kun en mindre del på privat grund. Men fælles for dem alle var, at der ikke var tale om enkelte træer, men derimod grupper eller hele plantager. Et enkelt

egetræ på Kjeldsberggaards jorder tilhører således næppe den gruppe træer som man i forstkredse kalder "Flådeskove" eller "Flådebevoksninger".

På grund af manglen på egetræer især efter 1807, beslaglagde staten alle egnede egetræer i hele Danmark – efter nogle år blev træerne dog atter frigivet. Men endnu omkring 1850 købte marinen egetræer på roden, mærkede dem, men lod dem stå indtil der blev brug for dem. Sådanne enkeltstående træer kaldtes "**Marine-**

Gårdens hovedbygning er i dag noget forsømt, således som det fremgår af dette billede fra juli 2001. Til venstre ses lidt af forvalterboligen.

ege”.

Hertil kommer, at der er tvivl om familien Lindgrens faktiske brug af ordet ”Skibseg”. I et interview i 1955 kaldte familien nemlig træet for ”**Mindeegen**” – så ordet ”skibseg” er måske slet ikke så rodfæstet.

Kjeldsbjerggaards fæstere og ejere gennem tiderne:

- 1754 Svend Jensen
- 1754-1780 Børge Svendsen (søn)
- 1780- Svend Børgesen (søn)
- 1837 Niels Sørensen (enkens nye mand)
- 1837- Svend Nielsen (søn)
- 1855 Cathrine Andersdatter (enke)
- 1855-1858 Niels Sørensen (ny mand)
- 1858-1880 Svend Nielsen (søn)
- 1880-1905 Anders Lind Svendsen (søn)
- 1905-1911 Anna Margrethe Svendsen
- 1911-1912 Signe Holm f. Nielsen
- 1912-1940 Peter Jørgensen Thomsen
- 1940-1956 Erica Levysohn
- 1956-2001 Ingerlise Cosman Lindgren, f. Levysohn (datter)
- 2001- Notabenus A/S

Den såkaldte „Skibseg”, som udstykningen har fået navn efter ses her med starten på byggeriet i baggrunden. Foto: Juli 2001.

KILDER TIL DENNE ARTIKEL:

O. Nielsen: „Esrum Klosters Brevbog” (1880-81)

„Realregistre for Tikøb Sogn” (Landsarkivet)

„Tingbøger”, (Helsingør Civildommerembede)

„Brandforsikringsarkivalier” (Landsarkivet)

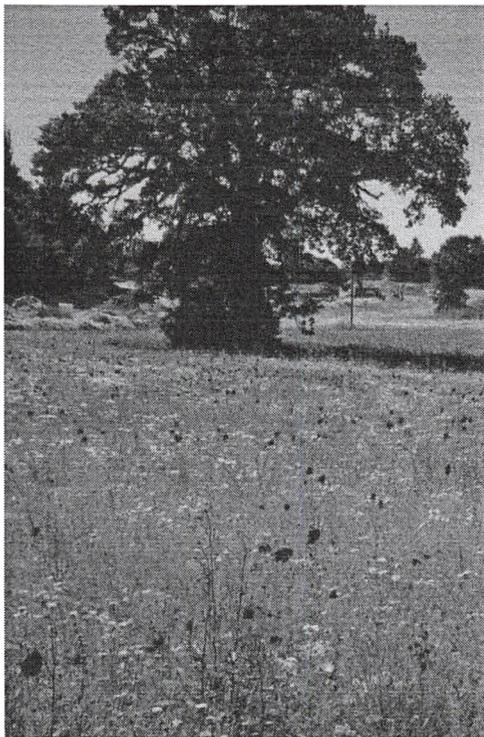
Illustreret Familie Journal, 25.11.1958.

J.C.B. la Cour: „Danske Gaarde”, u.å.

E. Bülow: „Danmarks større Gaarde”, (1960)

Diverse arkivalier og optegnelser i Kjeld Damgaards arkiv.

Malin Lindgren: „ Dagen derpå” (1986)

Gurre-egnen i 1860'erne

af Christian Hansen
kommenteret af Kjeld Damgaard

Gårdejer Chr. Hansen (1858-1938), "Ørnholm", har i adskillige artikler beskrevet Gurre-egnen. Nogle gange har han digtet lidt rigeligt,

men disse sjove hverdagsberetninger, der skildrer Gurre-egnen i 1860'erne, står til troende. Artiklen er skrevet i 1934, og Christian Hansens oprindelige stavemåde af begreber og genstande er bevaret, men kommenteret i

Et kig ned gennem selve Gurre landsby omkring 1930 - ca 70 år efter den tid artiklen omhandler.

efterfølgende noter.

I 1860'erne så egnen omkring Gurre helt anderledes ud end den gør i vore dage, særlig med hensyn til haverne, som dengang kun bestod af ældgamle træer af gravenstener, nonnetitter¹ og nogle hårde såkaldte jernæbler. Disse stod frit for alle vinde, da der ikke fandtes hegn om haverne, men de var hårdføre, da grundstammen bestod af krabaul², hvorpå de var podede med voks, undertiden kun med ler og kogødning. De var mere holdbare end nutidens, man havde æbler i lågkisten³ på loftet til langt ud på foråret.

Haverne på Gurre-egnen

Ved sydsiden af stuehuset var en indhegnet plads, som kaldtes bihaven, her stod en række bistader og omkring disse dyrkedes nogle havesager, særlig sukkerærter, timian, purløg til æggekage, rødløg, gulerødder og suppeurter samt grønkål. Bag huset voksede løvstikker, en grøn plante som brugtes til syge kreaturer, samt katteblade op ad bageovnen. De brugtes mod sår, efter at spindelvæven var taget af, når blødningen var standset.

Jordbær fandtes dengang kun i haven på skovridergårdene Valdemarslund og Landlyst⁴ samt i Gurre Skole. Det var kun små bær, men de var søde og kostede tre mark pundet i Helsingør. I den store have ved Louisenlyst⁵ dyrkedes kun humle på høje stænger.

Ved husene var en strimmel jord, som blev gravet, her fandtes askebladede kartofler⁶ og kålrabi. Botfeltiske roer⁷ og rødbeder, de kunne ikke trives i marken, da denne var gødningsfattig, sur og fuld af kvæk⁸ og ukrudt.

I mange haver var der en buksbomhæk, da denne brugtes til kranse, undertiden mos med efeublade, de var holdbare. Levende blomster brugtes ikke, da de hurtigt visnede. På hver huslod stod et par får og et hørstykke, da man selv lavede linned og klæder, det var noget som var holdbart. Det var ikke ualmindeligt, at mandens frakke og vest af stampet vadmel og konens kjole af hvergarn, var stadstøj i 50 år, og havde været brugt som kirketøj næsten hver søn- og helligdag, samt ved alle udflugter og fester, såvel sommer som vinter, det vedblev at være på moden.

På lodden var der også et stykke med boghvede, hvoraf de selv lavede gryn til boghvedegrød, den var fuld af sorte skaller, men var alligevel en herreret, da smørhullet flød med honning, og risengrød kun brugtes juleaften samt ved begravelser.

Den sorte og den hvide gartner

I 1860'erne var der kun 2 gartnere i Gurre, men ingen af dem havde selv gartneri, den ene passede nogle ha-

ver i Helsingør og den anden kørte til København med frugt og havesager fra omegnens store gårde. Manden var mulat og kaldtes den sorte gartner, medens han, der passede haverne, blev kaldt den hvide gartner, men de var begge agtede folk, som på grund af deres erhverv kom sammen med købstadsfolk og blev derved mere oplyste og dannede i forhold til den øvrige befolkning i Gurre.

Der fandtes nok en del håndværkere, men de var til dels kluntmagere⁹, som ikke havde været i lære, men kun havde fået lidt undervisning af faderen eller en nabo. Det var som regel kluntet, særlig fodtøjet, træskoene var kun lige en klods med en blikkrampe om, de stak ikke næserne til vejrs, som de senere brugte jyske træsko.

Fodtøj og klæder

Læderfodtøj kendtes ikke blandt skolebørnene, det var først til konfirmationen, at de fik et par fedtlæderssko, og drengene et par store transtøvler, der var så rigelige, at der ikke behøvedes nogen andre før soldatertjenesten eller ved giftermål. Ved en sådan lejlighed blev de blankede, man brugte der til at skrabe det sorte af kaffekedlen og blande det med puddersukker og brændevin. "Berrys Blankning" kunne fås i Helsingør, men det var længe før det blev almindeligt på landet. Klæderne, som for en stor del var syet af moderen, til skoetøj, blev senere som

voksen syet af omrejsende skræddere, som gik fra sted til sted med pressejern og skæddersaks. Det blev for det meste også rigeligt stort.

Snedkerne regnedes for de fineste af håndværkerne, da de lavede alle møbler, selv til herregårdene. Som regel fik pigerne en kommode og drengene en kiste, når de skulle rejse fra hjemmet, den sidste havde da malet årstal og forbogstaver til deres navn på forsiden. Når nogen var døde, kom snedkeren og målte liget, for at se, hvor lang kisten skulle være, den skulle passe nøjagtig, da den såvel som den døde stod til skue i flere dage. Det hele blev stående i huset lige til begravelsen, og var der ikke plads i stuerne, stod de ude i loen eller porten.

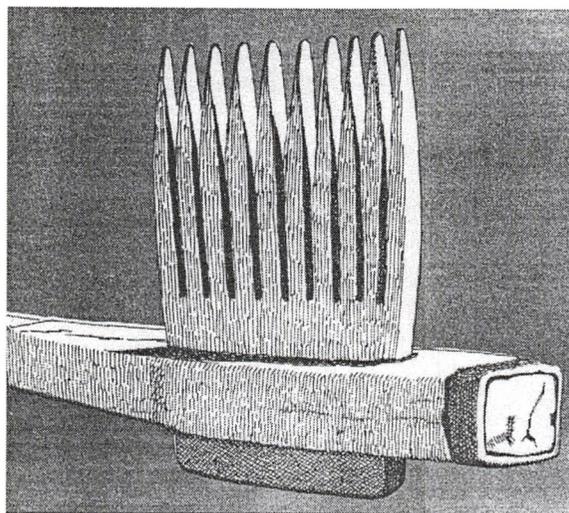
Den kloge smed i Nyrup

Den klogeste af alle håndværkerne var dog smeden, som dengang lavede alt, som i vore dage skal købes i isenkræmmerbutikken, alt bygningsbeslag, værktøj til landbruget, ja, selv lommeknive og kunstige låse. Han var tillige dyrlæge. Før dyrlæge Kaufmann nedsatte sig i Helsingør var gamle Mogensen i Nyrup¹⁰ dyrlæge for hele egnen omkring Gurre. Her var flere murere, men de havde ikke meget arbejde, da næsten ingen byggede dengang, de havde kun lidt reparationer på de større gårde som

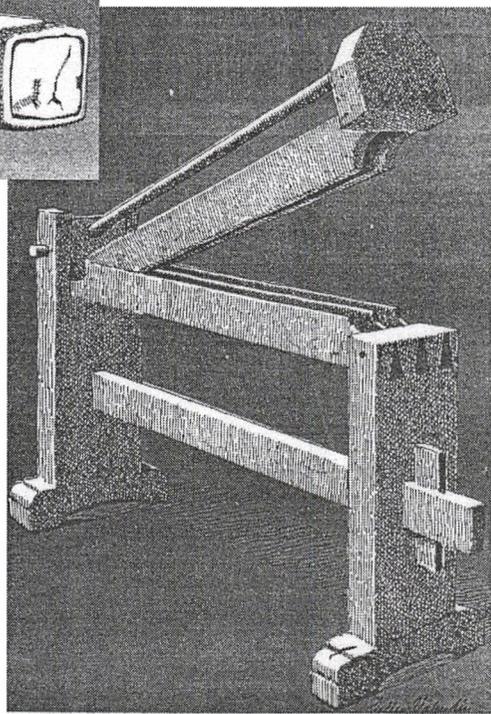
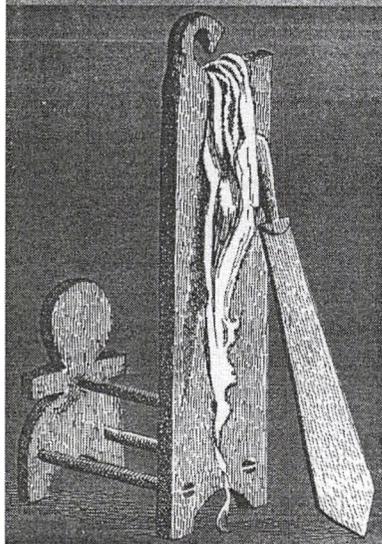
sommeren, om vinteren stod de mest og tærskede med plejle hos bønderne.

Husmændene, som mest var fæstere på livstid og derfor ikke ejede huset,

klinede blot lidt ler i hullerne og kalkede facaden mod vejen, bagsiden af huset, såvelsom udlænger, stald og lade blev aldrig kalket. Kakkellovne og

Redskaber til bearbejdning af hør. Til venstre en knævl eller hørrive, der anvendtes til at fjerne frøene fra hørstænglerne. Nedenunder en bryde eller brage, hvori hørstænglerne knustes for til sidst at blive bearbejdet på skættten, der ses nederst til venstre. Alle redskaberne var fremstillet af træ.

komfur var der aldrig noget arbejde med. Bilæggerovnen og det åbne ildsted var sat op, da huset blev bygget og stod som regel til det atter blev nedrevet. Skorstenen, som var af ler og kampesten, var åben, de havde derfor låg over gryderne, som stod på en trefod eller hængte i en jernkæde, da ellers regn og sod dryssede ned i gryden.

Vandforsyningen

Værktøjet, som brugtes i hjemmet, var næsten alt af træ, selv plov og harver, skovle, grebe, halmtyve af tvejet¹¹ gren, og lokosten var bundet af halm, bryde- og skættetøj¹² samt bagerredskaberne var hjemmelavet og af træ, ligesom vognakslerne og spande. Brønde fandtes kun få steder, de havde et hul, sat med kampesten i kanten af en dam, herfra sivede vandet ind i brønden, og man lå på knæ på kanten og trak vandet op med spanden. Når det var dybere, brugtes en stang med en krog eller gammel hestesko på enden. Flere steder, som i Gurte Skole og Skovfogedstederne havde de en brøndvippe, det var lettere, da den tunge klods selv trak vandet op.

Disse gamle mosgroede kampestensbrønde var som regel fulde af vandrotter, tudser og firben, men de gamle sagde, at de holdt vandet rent, og friede det for skadelige insekter og giftstoffer, men endda de havde dette gode vand og en mængde råd mod alle slags

sygdomme, drak masser af salvie og malurtsbrændevin mod forkølelse, blev de fleste dog ikke ret gamle før de blev muldens frænde og gik al støvets vej.

NOTER OG KOMMENTARER:

1. "Nonnetitter"

- er navnet på en slags flaskeæbletræ. Det sjove navn nonnetitter kommer egentlig af det tyske ord "nonnentiit", som betyder nonnebryst, hvor endelsen "tit" egentlig betyder brystvorte.

2. "Krabaul"

- er en lidt uigennemskuelig stavemåde for ordet "krap-avl". Dette ord er ret sjældent, men hentyder til planter af krap-familien, især "Rubia Tinctorum", hvis rød og rodstock anvendes i farvefabrikation og som gav en rød farve. Ifølge Chr. Hansen er en sort af Rubia tilsyneladende blevet benyttet til at pøde på.

3. "Lågkisten"

- et dialekt-udtryk for en klædekiste med låg.

4. "Landlyst"

Landlyst lå ved Gurtevejen lige over for det nuværende "Landlyst", som blev opført 1891 til afløsning for den gamle ejendom. Det gamle Landlyst havde været i brug som skovriderbolig siden 1851, men før da bestået af to husmandssteder kaldet "Halv-

vejs" og "Helvejs".

5. **Louisenlyst**

Gården Louisenlyst er den nuværende "Ørsholtgaard". Gårdens daværende navn, fik den i 1818, idet den før da kaldtes Sophielyst. Oprindeligt kaldtes gården dog for "Ratterup". Det nuværende navn "Ørsholt" fik gården i 1874, da ejeren fik tilladelse til at benytte det gamle navn, som egentlig havde været brugt om en anden – nu nedlagt – gård i området.

6. **"Askebladede kartofler"**

- speciel sort kartofler, hvis blade har form som askeblade.

7. **"Bortfeldske roer"**

- er Chr. Hansens stavemåde for de såkaldte Bortfelder-roer, også kaldet Bortfeldske Roer. Det var en særlig lang, gul roesort, som bl.a. kunne bruges eller anvendes som tilbehør til en kødret.

8. **"Kvæk"**

- Chr. Hansens dialektiske stavemåde for "kvik" – d.v.s. en græsart (*Agropyrum Repens*), hvis formerings-hastighed er ganske stor, og hvis vidt-forgrenede rodnet er vanskelige at udrydde.

9. **"Kluntmagere"**

Formodentlig et dialekt-ord for en person, der er ubehændig eller kejtet med sit arbejde.

10. **"Gamle Mogensen i Nyrup"**

Smeden i Nyrup, Peter Mogensen (f.1806) var vidt berømt som "dyrlæge", og endnu i 1880'erne havde han i sit skab mange medikamenter både til udvortes og indvortes brug. Han kaldtes "Gamle Mogensen", idet hans søn William Mogensen også virkede som smed i Nyrup.

11. **"Halmtve af tvejet gren"**

En halmtyv er en fork. "Tvejet" staves også "tveget", og betegner en kløftet og afhugget gren, der anvendtes som redskab, ofte netop et forklignende redskab.

12. **"Bryde- og skættetøj"**

Skættetøj er en sammenfattende betegnelse for hhv. en skættefod og en skættehånd. En skættefod var en lodret stående blok med et vandret indsnit til anbringelse af det bundt hør, der skulle behandles med skættehånden. Det var et knivformet bræt med håndtag, hvormed hørbundet på skættefoden blev slået under skættningen.

Formodentlig skal ordet "Brydetøj" i denne forbindelse forstås som det redskab, hvormed man skar hørbundterne i mindre stykker før skættningen.

Møder og arrangementer

15. JANUAR:

Færgemand og kaperkaptajn Lars Bache

Søren Fisker prøver at give et svar på årsagen til forliset i juli 1809 i Faxø Bugt, hvor Lars Bache fra Helsingør gik ned med sin 14 mand store besætning. Hvor var han på vej hen ?

TID OG STED: Tirsdag den 15. januar 2002, kl 19.15 på Espergærde Bibliotek

19. FEBRUAR:

Pesten i Helsingør

Mag.art. Lilian Plon har forelsket sig i historien om pesten, der i 1710 under Den store nordiske Krig rasede i Helsingør og fyldte byens eneste hospital med syge civile og sårede soldater. I slutningen af året døde i løbet af få dage 6 personer på Lappen. Det lignede en epidemi. Der var ingen praktiserende læger i byen, men der blev hidkaldt en medikus fra København. Han mente dog, at dødsfaldene skyldtes sult. Men sygdommene bredte sig, og man måtte erkende at det var pest. Bydelen blev isoleret, og de raske beboere kom i karantæne på Saltholmen. Men pesten bredte sig alligevel og i Helsingør og København døde ca. 1/3 af beboerne.

TID OG STED: Tirsdag den 19. februar 2002, kl 19.15 på Espergærde Bibliotek.

19. MARTS:

Espergærde Ungdomsskole – EU

Fhv. ungdomsskoleinspektør Arne Hedegaard og nuv. ungdomsskoleinspektør Niels Jørn Lebech, fortæller om EU's udvikling fra starten i 1963. Det er undervisning og klub, som skaber flotte udstillinger, legendariske fester og årets gæster. Stor-slåede musicals og berømte elever er fremstået og man har internationale kontakter og uddannelsesplaner. Alt er gennemstrømmet af ønsket om at være til gavn og glæde for kommunens unge.

TID OG STED: Tirsdag den 19. marts 2002, kl 19.15 på Espergærde Bibliotek

16. APRIL:

Generalforsamling

Historisk Forening for Espergærde og Omegn holder generalforsamling ifølge vedtægterne. Eventuelle forslag til behandling på generalforsamlingen skal være bestyrelsen i hænde senest den 15. marts 2002.

Hvornår var det nu det var ?

Lokalhistorikeren Kjeld Damgaard gentager succesen fra Flynderupgaard-mødet og afvikler en ny runde af den lokalhistoriske quiz "Hvornår var det nu det var?". Det sker med billeder, avisartikler og mode fra det pågældende år. Publikum kan deltage – og der er tilmed præmier til vinderne.

TID OG STED: Generalforsamlingen finder sted Tirsdag den 16. april 2002, kl 19.15 på Espergærde Bibliotek, derefter quiz.

26. MAJ:

Museet uden vægge – en busudflugt

Centralt omkring godset Ledreborg, ligger det historiske landskab – museet uden vægge. En gruppe borgere har i mange år arbejdet med at markere de historiske steder i landskabet, og her vil **Jørgen Olsen** vise rundt og fortælle. Vi skal selvfølgelig se den gamle kongsgård i Lejre, hvor der nu er indrettet et lille museum. Vi skal se skibssætningen og nogle af "justitspalæerne" eller "piskepælene", hvor man i gamle dage afstraffede folk. Vi skal også høre historien om landsbyen Glim, som brændte – en brand, der førte til den første udflytning i Danmark, og som blev en slags start på Landbo-kommissionen.

Frokostkurv medbringes. Øl og vand

sælges i bussen. Nærmere program og pris vil foreligge i forbindelse med generalforsamlingen.

TID OG STED: Søndag den 26. maj 2002 med afgang fra Espergærde Centret kl 10.00. Hjemkomst ca kl 17.00.

16. JUNI:

Byvandring i Tibberup

Der er ikke meget tilbage af det gamle Tibberup, men en byvandring i både Gammel Tibberup Landsby og i den nyere bydel langs Gammel Strandvej, vil afsløre spor af den oprindelige landsby. Turen vil foregå til fods og vare ca. 2 timer, og er tilrettelagt således at både nyttilflyttere og folk der har boet i området i en årrække vil kunne deltage. Byvandringen er gratis for medlemmer af Historisk Forening, hvorimod gæster/ikke medlemmer må erlægge kr. 10,-

Guide: Kjeld Damgaard

TID OG STED: Søndag den 16. juni 2002, kl. 14.00 på Gl. Tibberupvej ved indkørslen fra Hornbækvej, (hvor turen også slutter).

Kan I huske...?

De populære aftener hvor et panel af ældre beboere vil fortælle om en bydel kommer næste gang til "Det rigtige Espergærde" (= øst for jernbanen), men arrangementet finder først

Historisk Forening for Espergærde og Omegn
ønsker alle medlemmer og støtter
en rigtig glædelig jul
samt et godt nytår

Nordsjælland på paletten

- malerier af liv og landskab i den gamle
Tikøb Kommune.

På Flynderupgaard Museet, Agnetevej 9 A, vises frem til midten af april 2002, en kulturhistorisk udstilling med malerier af kendte og ukendte maleres opfattelse af området rundt om købstaden Helsingør.

Museet råder selv over en pæn samling af folkelivskildringer og topografiske værker. Med tanke på at supplere disse, efterlyste museet hos lokalbefolkningen flere værker med lokale motiver, gerne malet af lokale.

Responsen var overvældende stor, og resultatet blev, at næsten ingen af museets egne billeder kom med på udstillingen. I stedet blev der givet plads til de mange meget højt skattede private malerier. I udvælgelsen af malerierne, er der ikke taget hensyn til værkernes kunstneriske værdi. Det har alene været hensynet til at dække området samt maleriernes kulturhistoriske fortælle værdi, der har været afgørende.

Det har skabt en kunstnerisk yderst blandet og kulturhistorisk meget vidtfavnende udstilling. Udstillingen har åbent alle ugens dage kl 12-16.

Historisk Forening for Espergærde og Omegn

Årligt kontingent: kr 75,-,
som indbetales på gironr. 604-3151
til kassereren.

Bestyrelse:

Formand: Holger Dahl, Hyacintvej 19,
Mørdrup, 3060 Esp., tlf 49 13 17 16.

N.fmd.: Jørgen K.W.Hansen, Dyremosevej 12, Tibberup, 3060 Esp., tlf 49 13 47 45.

Kasserer: Fini P. Pedersen, Stokholmsvej 83, Mørdrup, 3060 Esp., tlf 49 13 26 10.

Sekretær: Else Elbæk, Gefionsbakken 5 B, 3060 Espgd., tlf 49 13 51 44.

Best.medl.: Nina Etting, Gl Strandvej 406, Tibberup, 3060 Esp., tlf 49 13 29 00.

Best.suppleanter: Ruth Sølvhøj, Mørdrupvej 77 A, Mørdrup, 3060 Espergærde
Tlf. 49 13 21 15

Hans-Henrik Lützhøft, Hovvej 89,
Tibberup, 3060 Esp.
tlf 49 13 19 76.

EGEBÆKKEN

Udgives to gange årligt som medlemsblad for Historisk Forening.

Redaktion:

Ansvarsh.: Kjeld Damgaard, Rugmarken 27, Mørdrup
tlf 49 13 52 97

E-mail:
Kjeld-Damgaard@
mail.tele.dk

Holger Dahl
Jørgen K.W. Hansen
Nina Etting